

Levend verleden

INTERVIEW MLADEN POPOVIC

Morgen begint aan de Rijksuniversiteit Groningen een congres over de Dode Zeerollen, in het verlengde van de expositie in het Drents Museum. Gastconservator Mladen Popovic (36), tevens directeur van het Qumran Instituut, houdt daarop zijn oratie als hoogleraar. "Het verhaal van die oude boekrollen is ontzettend relevant." **Door Job van Schaik**

Congres en project
Meer informatie over het onderzoek naar handschriftherkenning op www.rugsteunt.nl. Het programma van het congres is te vinden op www.rug.nl/ggw. De expositie in het Drents Museum in Assen is te zien tot en met 5 januari.

▲ Hoogleraar Mladen Popovic: "Wij hebben goud in handen." Foto: DvH/Corné Sparidaens

DE DODE ZEEROLLEN

DAGBLAD SERIE

Voor Mladen Popovic rijgen de hoogtepunten zich aan. De expositie *De Dode Zeerollen* in het Drents Museum is de op een na succesvolste ooit in Assen en als gastconservator van de tentoonstelling heeft de directeur van het Qumran Instituut het laatste halfjaar in zijn eentje meer aandacht voor de Rijksuniversiteit Groningen gegeneerd dan al zijn collegawetenschappers in Groningen samen. Daarnaast holt hij al maandenlang van lezing naar lezing. "Ik denk dat ik ondertussen wel een paar duizend man heb toegesproken. Fenomenaal!"

Popovic puft even uit in het café van het Drents Museum. Hij heeft net in de Statenzaal een college gegeven aan basisschoolleerlingen over de tweeduizend jaar oude manuscripten die onder meer de oudst bekende Bijbelse teksten bevatten. "Kinderen stellen ontzettend leuke en slimme vragen", constateert hij. Een scholier vroeg hem waarom in een van de handschriften de letters aan lijntjes hangen. "Ja, waarom zijn ze niet gewoon op de lijn geschreven? Ik weet het eerlijk gezegd niet. Prachtig, zulke vragen. Kinderen zijn heel opmerkzaam."

Zo'n scholierencollege is volgens Popovic een mooi voorbeeld van de relevantie van het onderzoek dat hij met zijn piepkleine instituut doet naar de teksten, die in de jaren veertig en vijftig opdoken in grotten aan de kust van de Dode Zee. "We hebben met de Dode Zeerollen op allerlei manieren ontzettend veel mensen bereikt in de maatschappij." Hij somt op: nu al meer dan 100.000 museumbezoekers, een tweede druk voor het boek bij de expositie, een drukbezochte webclass, volle cursussen, en een lespakket voor middelbare scholen dat door duizenden middelbare scholieren in heel Nederland is gevolgd. "En dat met zo'n obscuur onderwerp als de Dode Zeerollen!"

Ook het crowdfundingproject *Wie schreven de Dode Zeerollen?* dat het Qumran Instituut is begonnen loopt goed. "We zamelen geld in om nieuw onderzoek naar handschriftherkenning mogelijk te maken, in samenwerking met wetenschappers van kunstmatige intelligentie", vertelt Popovic. "Met het door hen ontwikkelde MONK-systeem lopen we in Groningen wereldwijd voorop. Daarmee kun je teksten beter classificeren en vaststellen hoe ver manuscript X van manuscript Y af staat qua lettervorm, inktdruk, etcetera. Het doel is om de materiële kennis van de handschriften te kwantificeren."

Popovic hoopt zo antwoorden te krijgen op vragen als: hoeveel schrijvers waren er actief bij het kopiëren van de teksten, tweeduizend jaar geleden. "Tien? Honderd? Honderden? We hebben geen idee, want er is nooit serieus onderzoek naar gedaan." Er is al bijna tienduizend euro opgehaald, de helft van het benodigde bedrag. "Fantastisch", zegt Popovic. "Het toont het commitment van de donateurs en de waarde die het onderzoek voor hen heeft."

Net als de tentoonstelling in Assen is het crowdfundingproject een voorbeeld van hoe aan het Qumran Instituut wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan, zegt Popovic. "Beide zijn opgezet vanuit de filosofie dat we niet alleen de teksten bestuderen, maar ook de wereld waarin die teksten functioneerden. We willen letterlijk en figuurlijk de mensen van tweeduizend jaar terug de hand schudden. Daarnaast willen we onze kennis delen met het publiek. De afgelopen maanden hebben we veel verschillende doelgroepen bereikt, van basisschool tot zestigplus."

Een van de effecten van alle aandacht voor Dode Zeerollen is de groeiende belangstelling voor de studies theologie en godsdienstwetenschap aan de

RUG. "We hebben veertig procent meer aanmeldingen voor de open dag van de faculteit", vertelt Popovic. Hij is ervan overtuigd dat het geen tijdelijke opleving is. "Wij hebben goud in handen. Religie is sinds 11 september 2001 helemaal terug in het maatschappelijk debat. En of je nu gelovig bent of niet, heel veel van wat wij denken en doen is door religie gevormd. Het verhaal van die oude boekrollen is hartstikke relevant. Het is levend verleden."

De geesteswetenschappen zouden vaker op deze manier naar buiten moeten treden, meent Popovic. "We hebben zoveel mooie onderwerpen bij theologie, filosofie en letteren. En het zijn vaak verhalen die je kunt delen met anderen, ook buiten de universiteit, want mensen willen leren en zijn nieuwsgierig. Vaak wordt gezegd: de humaniora leveren geen geld op dus ze hebben geen maatschappelijk nut, maar dat is een denkfout. Kijk naar de Dode Zeerollen! Het maatschappelijk nut is bewezen met de enorme aandacht die er voor is. Het heeft impact, mensen worden geraakt; het doet iets met ze, het verandert hun denken."

In deze tijden van globalisering en migratie is het juist ontzettend belangrijk om religie als cultuurhistorisch fenomeen op een wetenschappelijke manier te bestuderen, stelt Popovic. "Je wilt religie niet alleen vanuit het perspectief van de belangengroepen begrijpen, de lobbygroepen en de gelovigen, maar juist ook academisch. We denken dat je die teksten nog beter kunt begrijpen als je ze in hun cultuurhistorische context bekijkt, waarbij je dus niet alleen bestudeert wat er staat."

Het is een van de dingen die Popovic dinsdag betoogt tijdens zijn oratie, waarmee zijn hoogleraar-schap aan de Rijksuniversiteit Groningen officieel aanvangt. *Van Babel tot Bijbel: Cultural Encounters of a Third Kind* is de titel van zijn inaugurele rede. "Mijn leerstoel is Oude Testament, vroeg Jodendom en de Dode Zeerollen. Ik zal in mijn oratie mijn benadering uiteenzetten: niet alleen de teksten bestuderen maar ook de wereld van de teksten. Ik begin bij de profeet Ezechiël en eindig bij *Pulp Fiction*."

Het gaat erom wat mensen doen met teksten, niet om ze te categoriseren als Bijbels of niet-Bijbels, stelt Popovic. "Zijn we klaar als we ze ingedeeld hebben in een hokje? Nee, dankzij de Dode Zeerollen hebben we empirisch materiaal waarmee we de vorming van het Oude Testament beter kunnen begrijpen. We zien de methoden en technieken waarmee teksten worden geschreven, uitgewerkt en groter gemaakt. Datzelfde gebeurt nu nog steeds. Kijk maar naar hoe Samuel Jackson in de film *Pulp Fiction* met het boek *Ezechiël* omgaat."

Hij wil maar zeggen: de Bijbelse teksten worden nog steeds gebruikt voor van alles en nog wat. "Verleden, filosofie, waarheidsclaims, hedendaagse zaken – het speelt allemaal door elkaar heen. Dat vind ik ook zo spannend aan die Bijbel en de Dode Zeerollen. Het zijn teksten die staan in een traditie die doorloopt tot op vandaag. Natuurlijk is de inhoud belangrijk, maar antropologische en sociologische kennis over de mensen erachter is minstens zo interessant."

Daarbij zijn archeologie, paleografie, C14-datering en kunstmatige intelligentie goede hulpmiddelen. "Daarom ben ik ook archeologie gaan doen. Ga maar graven. Wat vind je dan? Hoe zit dat met het Oude Testament? Hoe zit dat met het oude volk Israël? Wat weten we van de exodus en de eerste koningen? In de jaren negentig nam Popovic deel aan opgravingen in Megiddo, in Israël. Op basis van de vondsten aldaar stelde archeoloog Israel Finkelstein een alternatieve chronologie op van de gebeurtenissen die in het Oude Testament worden beschreven.

"Dan denk je: dat is een academische discussie; wat maakt het uit of iets honderd jaar eerder of later is gebeurd. Nou, nogal wat, want David en Salomo waren opeens geen grootse koningen meer. Die hadden slechts een beginnend koninkrijkje. Aan de reacties die daarop kwamen, zie je wat er op het spel staat voor veel mensen. Het is een verleden dat tot op de dag van vandaag doorloopt. Je hebt met erfgoed te maken dat de wereld om ons heen nog steeds vormt en bepaalt, of je nu gelooft of niet. Ga maar naar Jeruzalem. Politiek, archeologie, geschiedenis – alles komt daar bij elkaar."

Juist omdat er ook nu nog allerlei claims worden gelegd op basis van dat verleden, moet het academisch worden bestudeerd. Zoals op het congres over de Dode Zeerollen dat morgen in Groningen begint en dat tot woensdag duurt. "Er komen grote geleerden uit de hele wereld, topnamen", zegt Popovic. Nu eens niet geschikt voor het grote publiek, waar schuwt hij. "Het zijn echt academische lezingen."

... In de jaren negentig nam Popovic deel aan opgravingen in Megiddo, in Israël. Op basis van de vondsten aldaar stelde archeoloog Israel Finkelstein een alternatieve chronologie op van de gebeurtenissen die in het Oude Testament worden beschreven ...

”**Kinderen stellen ontzettend leuke en slimme vragen**”